

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1914.

Första kammaren.

Nr 32.

Lördagen den 11 juli.

Kammaren sammanträdde kl. 1 e. m.

Herr statsrådet *von Sydow* avlämnade Kungl. Maj:ts nädiga propositioner:

nr 195, angående vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa;

nr 226, angående ändrade villkor för lån från odlingslånefonden;

nr 227, angående användande av allmänna besparingar å riksstatsens femte huvudtitel till anskaffning av undervisningsmateriel för sjökrigsskolan m. m.;

nr 228, angående anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.;

nr 229, angående anslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar; samt

nr 230, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Ekman*, *Carl Gustaf*, nästlidne dag avlämnade och samma dag bordlagda motionen, nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, angående anordnande av en statens vårdanstalt för alkoholister.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet den av herr *Olsson*, *Valerius*, under gårdagen väckta, samma dag bordlagda motion, nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av områden från kungsladugården Skälby med Värsnäs i Kalmar län.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevinningsutskottets sistlidne dag bordlagda betänkande nr 10.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets den 8 och 10 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå statens vattenfallsverk.

Punkterna 1—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om anläggande av en ångkraftstation vid Älvkarleby.

Punkten 6.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att för anläggande av en ångkraftstation för statens kraftverk vid Älvkarleby bevilja ett anslag av 1,000,000 kronor samt därav för år 1915 anvisa ett belopp av 400,000 kronor.

Utskottet hade i föreliggande punkt på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag icke måtte av riksdagen bifallas.

Herr statsrådet von Sydow: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som här föreligger till behandling — anläggning av en ångkraftcentral såsom komplement till vattenkraftsstationen vid Älvkarleby — framlades redan vid januaririksdagen, men upprepades sedermera i statsverkspropositionen till majriksdagen. Jag kan sålunda icke hava glädjen av något riktigt faderskap, men jag känner mig i alla fall som fosterfar till detta barn, som enligt min mening blivit något styvmoderligt behandlat av statsutskottet.

Utskottet har visserligen icke haft något att invända mot syftet med ifrågavarande framställning, och man får ju vara tacksam härför. Jag skall emellertid be att få taga herrarnas tid något i anspråk för att klarlägga, vad framställningen innebär och fördelarna med den föreslagna anordningen.

Förhållandet är det, att vattenståndet i Dalälven är synnerligen växlande. Medan under en stor del av året, i genomsnitt nio månader, en högst betydande vattenmängd framrinner i älven, är vattenståndet under ungefär tre månader jämförelsevis lågt. Detta gör, att vid vattenkraftsanläggningen vid Älvkarleby under nio månader av året kan genereras betydligt större kraftmängd än under de återstående tre månaderna. Nu är det just vattenmängden under dessa tre månader, som blir utslagsgivande i fråga om den kraftmängd, som konstant kan levereras från stationen. Denna konstanta kraft plägar man kalla prima kraft. Det är givet, att det stora flertalet industrier icke äro betjänta med annat än den prima kraften, som kan erhållas kontinuerligt, och de betala därför mera för denna kraft än för sekunda kraft, som kan erhållas endast under nio månader. För

att nu emellertid komplettera, om jag så får säga, den bristande vattentillgången under de tre månaderna, har vattenfallsstyrelsen föreslagit och Kungl. Maj:t förordat anläggandet av en ångkraftcentral, som skulle ersätta den felande vattenmängden under dessa tre månader. Med hjälp av denna ångcentral skulle man kunna sälja betydligt större kvantitet kraft såsom prima än om man allenast hade vattenkraftsanläggningen att lita till.

Om anlägganden av en ångkraftstation vid Älvkarleby.
(Forts.)

Beträffande det beräknade ekonomiska utbytet av denna anordning skall jag be att i största korthet få meddela följande, som jag tror skall vara klart nog. Medelpriset för den prima kraft, som nu försålts från kraftverket, har utgjort ungefär 85 kronor per kilowatt, under det den sekunda kraften betingat ett pris av allenast 34 kronor. Det blir sålunda en skillnad av 51 kronor per kilowatt. Om man nu får en ångkraftcentral på 7,000 kilowatt, kan man sälja 7,000 kilowatt mera såsom prima kraft. Skillnaden av 51 kronor per kilowatt gör bruttoinkomsten 357,000 kronor större. Omkostnaderna för den kompletterande ångkraftcentralen, inklusive bränsleåtgång, personalkostnader, ränta, amortering och avskrivningar m. m., gå icke till mer än 200,000 kronor. Man får sålunda ett överskott av omkring 157,000 kronor årligen. Det vill med andra ord säga att staten får i Älvkarlebyanläggningen med distributionsledningar mera än 1 % högre avkastning på det nedlagda kapitalet, som utgör ungefär 14 miljoner kronor.

Att ångkraftcentralen kan giva så gott resultat, betingas därav, att man kan nyttiggöra sig denna även på annat sätt. Det är klart, att, även om en konsument kontraherat om en viss kvantitet kraft, han icke uttager denna till det yttersta. Han kanske uttar 85 % eller 90 %. Det uppkommer sålunda en sorts överkraft, »spillkraft». Om man har en reservkraftkälla, kan man tydligen ekonomiskt tillgodogöra sig även denna spillkraft. Att det är klokt och ekonomiskt att hava en sådan reservkraftkälla, visar erfarenheten. Vid kraftanläggningarna vid Hemsjö och Yngered har man förskaffat sig sådana och, enligt vad som sagts mig, reflekterar man även vid Gullspång på att anlägga en ångkraftcentral. Vid smärre privata industrier lär det vara regel, att man har en dylik ångcentral. Till den ekonomiska vinsten, vilken, såvitt jag kan se, ligger i öppen dag, kommer också en annan mera teknisk fördel av ångkraftcentralen. Den kan nämligen hjälpa till vid issvårigheter och andra störningar i driften.

Nu har visserligen utskottet sagt, att det icke har något att invända mot syftet med förevarande framställning, men att utskottet vill hava ett uppskov till nästa lagtima riksdag. Det kan ju synas, som om det icke vore så farligt med ett sådant uppskov, men nackdelarna därav äro dock rätt så stora. Förhållandet är, att för närvarande all prima kraft från Älvkarleby redan är såld. Om riksdagen nu icke fattar beslut i enlighet med det kungl. förslaget, får man sålunda uppskjuta alla fort-

Om anläggande av en ångkraftstation vid Älvkarleby.
(Forts.)

sätta förhandlingar om försäljning av kraft. Det kan på det sättet hända, att en del leveranser gå ifrån staten. Om en person står tveksam, huruvida han skall utvidga sitt eget kraftverk eller bygga en egen ångkraftstation eller taga kraft från Älvkarleby, kan det hända, att han tar kraft från statens kraftanläggning, såvida han omedelbart får besked, medan han i annat fall arrangerar sig på annat sätt. Nu kan det sägas, att vattenfallsstyrelsen kan träffa villkorliga avtal. Ja, det kan den göra, men det är ej säkert, att en industriidkare nöjer sig med ett sådant löfte från vattenfallsstyrelsen, att han skall få köpa kraft för den händelse i mars eller april 1915 en ångkraftcentral kommer att beslutas. Han kanske vill ha besked med detsamma.

Statsutskottet har såsom skäl för avstyrkande angivit, att den förebragta utredningen särskilt i avseende å kostnadsberäkningarna icke syntes vara av den beskaffenhet, att riksdagen på grundval av densamma nu borde fatta beslut i ärendet. Någon större olägenhet av ett uppskov med frågans avgörande torde, säger utskottet, så mycket mindre föreligga, som platsen för ångcentralens förläggande ännu icke lärt kunna bestämmas och ej heller några utarbetade ritningar till byggnadens utförande ännu föreligga. Ja, det är ju sant, att några detaljerade ritningar icke föreligga. Ej heller har något avgörande träffats om platsen för ångkraftstationens förläggande. Ganska betydande utredningar äro dock gjorda i frågan, så att den approximativa kostnadssumman synes vara klar. Platsen har vattenfallsstyrelsen icke bestämt bland annat av den anledningen, att här kunna finnas flera ställen, som konkurrera om kraftstationen, och vattenfallsstyrelsen har varit rädd, att, om man nu direkt bestämde, var stationen skulle ligga, priset på mark skulle drivas upp på den platsen, i stället för att man nu skulle kunna förhandla om priset på flera orter.

Jag skulle vilja säga några ord till. Jag erkänner med vördnad den stora allmänna erfarenhet, den omdömesförmåga, den klokhet och även den tekniska förfarenhet, som finnes representerad i statsutskottet. Framför allt är den arbetsprestation, som därifrån levereras, imponerande. Jag är också fullkomligt övertygad därom, att statsutskottet sitter inne med ofantligt stora förutsättningar att bedöma, huruvida en föreslagen åtgärd över huvud taget, i stora drag, är klok och lämplig. Men å andra sidan vågar jag ifrågasätta, huruvida statsutskottet, bland annat med hänsyn till dess hopade arbetsbörda, verkligen har förutsättningar och möjligheter att giva sig in på en teknisk granskning av detaljritningar och kostnadsberäkningar. Det vill förefalla mig, som om detta svårligen skulle kunna ske, lika litet som Kungl. Maj:t personligen har möjligheter därtill, utan måste lita på de utredningar, som verkställas av tekniska myndigheter.

Ännu ett par ord. Staten har på de senare åren givit sig

in på ganska betydande affärsdrivande verksamhet, såsom det vill synas, med gott resultat. Jag undrar, om det icke i själva verket vore klokt, om riksdagen härvidlag skulle vilja anlägga ungefär samma synpunkter, som på den privata företagsverksamhetens område visat sig gagneliga. Jag vill föreställa mig, att riksdagen i förhållande till Kungl. Maj:t och vattenfallsstyrelsen står ungefärligen i samma ställning som en bolagsstämma till dess styrelse och verkställande direktör. En bolagsstämma granskar utan tvivel i stort huruvida en föreslagen anläggning är lämplig eller icke. Men jag tror icke, att bolagsstämman i allmänhet giver sig in på granskning av de tekniska detaljerna; den granskningen överlämnas säkerligen åt styrelsen och verkställande direktören. Jag vill också ifrågasätta, om det är klokt att alltför mycket binda händerna och rörelsefriheten på den person, som närmast har att svara för ett affärsdrivande verks skötsel och ekonomiska resultat. Jag är rädd, att, om man alltför mycket i detalj kontrollerar och ger föreskrifter, initiativkraften kan slappas och ansvarskänslan i någon mån minskas. Om man har förtroende till en chef för ett affärsdrivande verk, synes det mig, som om det vore klok politik att överlämna sådana tekniska frågor och detaljer såsom exempelvis denna åt verkets styrelse och chef.

Nu torde det ej vara mycket att göra åt saken och jag vill endast uttala den förhoppningen, att det uppskov, som sannolikt blir resultatet av statsuskottets hemställan, icke skall menligt inverka på förevarande anläggnings ekonomi.

Greve Wachtmeister, Fredrik: Herr statsrådet har fullt klargjort för kammaren det kloka i den åtgärd, som vattenfallsstyrelsen föreslagit och Kungl. Maj:t accepterat, att anlägga en ångkraftcentral vid Älvkarlebyfallen. Vad statsuskottets ledamöter beträffar, var denna herr statsrådets förklaring alldeles obehörlig, därför att vi, som tagit del av handlingarna, redan av dem blivit fullt övertygade om det kloka i den föreslagna åtgärden. Detta finner man ju också av vad som yttrats i frågan. Vi ha ju nämligen sagt, att vi icke hava något att invända mot syftet med förevarande framställning. Vad mig personligen beträffar, sitter jag visserligen icke alls inne med några tekniska kunskaper, eller åtminstone med mycket små sådana, men erfarenheten från min privata verksamhet har i allt fall för mig gjort alldeles klart det berättigade i förslaget.

När vi likväl icke velat tillstyrka riksdagen att genast bevilja det begärda beloppet, har det varit av det skälet, att vi tyckt, att det alls icke skulle skada, ifall frågan finge vila till nästa riksdag. Herr statsrådet har nyss erkänt, att inga ritningar till denna ångcentral här förelåge, och herr statsrådet har även sagt, att någon plats för densamma icke heller vore bestämd. Nu har jag ganska svårt att förstå, varför man skulle behöva genast bevilja anslaget, när någon plats ännu icke är bestämd. Jag har

Om anläggande av en ångkraftstation vid Älvkarleby.
(Forts.)

Om anläggande av en ångkraftstation vid Älvkarleby.
(Forts.)

av chefen för vattenfallsstyrelsen fått en förklaring i detta hänseende, som gick ut därpå, att det naturligtvis vore nödvändigt för styrelsen att veta, om riksdagen satte sig emot dess förslag eller ville bevilja anslag till ångkraftcentralen. Det synes mig, som om statsutskottet lämnat svar på denna fråga i det avgivna betänkandet; och jag kan icke se annat, än att vattenfallsstyrelsen efter den förklaring, som statsutskottet här givit, ifall riksdagens beslut blir i enlighet därmed, mycket väl kan fortsätta med underhandlingar om leverans av prima kraft. Det finns ett sätt därför, nämligen det som herr statsrådet även antydde, att man kan göra upp villkorliga kontrakt; och det är min fullkomliga övertygelse, att detta går ganska lätt. När sedan chefen för vattenfallsstyrelsen erkänt, att ritningar till den ifrågasatta ångcentralen ännu icke vore utarbetade utan att styrelsen endast utgått från skisser, fortsätter han i sin förklaring till mig på följande sätt: »Definitiva ritningar kunna så mycket mindre nu uppgöras, som ångcentralens förläggning ännu icke kan fastslås. Lämpligaste platsen för densamma är beroende på belastningens fördelning, och denna sammanhänger åter med de kraftleveranser, som ännu kunna uppgöras. Jag vill endast i detta sammanhang påminna om, att fråga varit och är att elektrifiera statsbanan Stockholm—Uppsala. Kommer denna elektrifiering till stånd, kan det befinnas lämpligt att förlägga ångcentralen i närheten av Stockholm. I annat fall kunna andra platser befinnas ändamålsenligare. Under överbägande hava varit, utom Stockholm, Älvkarleby, Uppsala, Enköping och Västerås.» Man frågar sig ovillkorligen, då man hör detta: är det då så bråttom att besluta detta anslag, när riksdagen åter sammanträder redan om ett halvt år? Det lär väl icke på dessa månader bliva klart, om järnvägen mellan Stockholm och Uppsala skall elektrifieras eller icke — åtminstone ivivlar jag därpå — näppeligen hinner man heller på så kort tid förbereda denna fråga att föreläggas riksdagen.

Nu är det ganska tydligt att herr statsrådet har rätt, när han säger, att statsutskottet icke sitter inne med tillräckliga tekniska insikter för att kunna granska ritningarna och bedöma densamma. Detta kan ju vara sant, men å andra sidan är det ganska naturligt, och jag tror icke, att det kan bestridas, att det är riktigt, när statsutskottet i allmänhet begär att få se uppgjorda förslag och ritningar då fråga är om så stora utgifter, som det här gäller. Den jämförelse herr statsrådet gjorde, när han jämställde förhållandet emellan riksdagen å ena samt Kungl. Maj:t och vattenfallsstyrelsen å andra sidan med förhållandet mellan en bolagsstämma och bolagets styrelse, tror jag icke är riktig. Det är nog så, att om man icke skulle alls se på några ritningar och kostnadsförslag inom det utskott, som har att bereda dylika frågor för riksdagen, det lätteligen kunde insmyga sig ännu flera missbruk, än som nog allt emellanåt förekommit. Och jag kan icke neka till, att jag tror, att utskottet skulle stå sig ganska slätt, ifall det intoge den ståndpunkt, som hr statsrådet nyss an-

såg, att vi borde ställa oss på nämligen att vi aldrig skulle bry oss om ritningarna och kostnadsförslag i dylika frågor utan hava fullt förtroende till Kungl. Maj:t och respektive styrelse samt bevilja klumpsummor. Jag är övertygad om att riksdagens kamrar icke skulle godkänna ett sådant tillvägagångssätt från statsutskottets sida. Å andra sidan är jag av alldeles samma mening, som hr statsrådet nyss uttalade, att det vore oklokt av staten att i avseende å dess affärsdrivande verk alltför mycket binda händerna på de styrelser, som stå i spetsen för dessa. Och jag tror att hr statsrådet får erkänna, att så har riksdagen ej heller velat göra, lika litet som jag kan anse, att vi visat någon tendens åt det hållet när vi nu med den motivering vi lämnat föreslagit riksdagen att avslå denna proposition. Det är en ganska rimlig begäran, att vi vid början av nästa riksdag få veta, var det är meningen att lägga ångcentralen, och få se något så när, huru vattenfallsstyrelsen kommit till den miljon som nu begäres.

Det var en sak till, som statsrådet nämnde och som jag anser mig böra något bemöta. Det var när statsrådet sade, att, om icke vattenfallsstyrelsen nu genast kunde få göra upp kontrakt, detta kunde vara farligt, därför att det finnes konkurrens. Jag tror icke det är så farligt med denna konkurrens, jag vet icke en gång, varifrån den skulle komma, och jag har också just av föregående framställningar från vattenfallsstyrelsen fått den bestämda övertygelsen, att det icke blir någon som helst svårighet för styrelsen att få avsättning för den prima kraft, som kan produceras. Under sådana förhållanden kan jag icke se annat, än att statsutskottet gjort rätt, då det hemställt, att riksdagen nu måtte avslå den kungliga propositionen.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Anders: Jag har icke haft tillfälle att närvara i utskottet vid behandlingen av detta ärende men är livligt övertygad om, att, därest jag varit tillstädes, jag skulle ställt mig på utskottets sida. Då jag icke har något yrkande i annan riktning, än statsutskottet föreslagit, kunde jag ju så till vida hava avstått från ordet, men jag begärde det i anledning av det resonemang, som fördes av herr statsrådet och chefen för civildepartementet. Det förefaller mig, som det icke låge något som helst berättigande i påståendet — för så vitt nu en sådan mening innefattades i statsrådets yttrande — att riksdagen genom sitt beslut skulle på något sätt förlama ansvarskänslan och förtaga initiativkraften hos vederbörande styrelse och dess chef. Jag tror, att herr statsrådet måste erkänna, att riksdagen i fråga om framställningar från vattenfallsstyrelsen visat sig synnerligt tillmötesgående. Det är dock hundratals miljoner kronor, som riksdagen anslagit att överlämnas till vattenfallsstyrelsen för fullgörande av uppdrag, som anförtrotts densamma, och varje gång styrelsen gjort framställning, har riksdagen, och statsutskottet i första hand, alltid beredvilligt ställt sig på den

Om anläggande av en ångkraftstation vid Ålvkarleby.
(Forts.)

Om anläggande av en ångkraftstation vid Älvkarleby.
(Forts.)

sida styrelsen själv stått. Endast i detta fall, där statsutskottet funnit, att det icke föreligger tillräckligt starka skäl, har utskottet yrkat på ett uppskov. Jag kan verkligen icke se, att man därigenom ställt sig på det sätt emot styrelsen eller dess chef, att dessas ansvarskänsla eller initiativkraft löper fara att förslappas. För min del tycker jag, att det icke vare sig i det yttrande, som bifogats statsrådsprotokollet, till januari-riksdagen och ej heller sedermera angivits så starka skäl för att nu bifalla förslaget om en ångcentral, att statsutskottet bort förorda omedelbart bifall.

Jag tycker, att statsutskottet har fullkomligt rätt uti att då riksdagen inom kort åter sammanträder, vattenfallsstyrelsen bör ha hunnit en smula längre med förberedelser för framläggande av ett nytt förslag, som riksdagen då får pröva och vilket mera bestämt angiver var man tänker anlägga den ångcentralstation, som det här är fråga om. Jag anhåller därför att få yrka bifall till statsutskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 7—9.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att sälja vissa elektriska ledningsnät m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets den 8 och 10 i denna månad bordlagda utlåtande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att försälja till statens kraftverk hörande elektriska ledningsnät m. m.

Med tillstyrkande av bifall till vad Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, till statsutskottets förberedande behandling remitterad proposition, nr 141, av den 23 maj 1914 under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden samma dag föreslagit, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att vattenfallsstyrelsen finge enligt de föreskrifter, som av Kungl. Maj:t utfärdades, där så prövades lämpligt, försälja ej mindre till statens kraftverk hörande elektriska ledningsnät, som användes för detaljdistribution av elektrisk energi, än även statens vattenfallsverk tillhöriga, för kronan obehövlige byggnader, maskiner och övriga inventarier jämväl i de fall, att ledningsnäten, byggnaderna och inventarierna vore att hänföra till fast egendom.

Herr Lindblad, Anders: Jag skall be att få ytterligare stryka under den punkt i statsutskottets utlåtande, där det heter: »Utskottet förutsätter emellertid, dels att området för den vattenfallsstyrelsen tillkommande befogenheten av Kungl.

Maj:ts regleras genom tydligt begränsande bestämmelser, dels ock att sådana åtgärder träffas, att övertagare av kraftdistributionsnät icke kan genom oskäligen försäljningspris å den elektriska kraften eller annorledes obehörigen utnyttja sin ställning gentemot de enskilda kraftförbrukarne.»

Jag anser det av synnerlig vikt, att Kungl. Maj:ts uppmärksamhet fästes vid denna punkt.

Ang. bemyndigande för vattenfallsstyrelsen att sälja vissa elektriska ledningsnät m. m.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets den 8 och 10 innevarande juli bordlagda utlåtanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar i avseende å utgifterna för kapitalökning, i vad dessa angå under civildepartementet hörande utlåningsfonder,

nr 28, i anledning av *dels* Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om ökning av fonden för befrämjande av hantverk och därmed jämförlig mindre industri, *dels ock* Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag för täckande av förvaltningskostnaderna för nämnda lånefond år 1915, samt

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överförande av visst belopp till den i 19 § av lagen angående rätt till pension för tjänstemän vid statens järnvägar den 4 juli 1910 omnämnda fond,

biföll kammaren vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av lagutskottets den 8 och 11 i denna månad bordlagda utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 25 § i förordningen angående patent den 16 maj 1884, lag om ändrad lydelse av 4 och 16 §§ i lagen om skydd för varumärken den 5 juli 1884 samt lag om ändrad lydelse av 20 § i lagen om skydd för vissa mönster och modeller den 10 juli 1899, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts den 8 och 10 innevarande juli bordlagda utlåtande nr 2, i anledning av herr Steffens motion nr 60 angående utredning om möjligheterna och sättet för åstadkommande av större ändamålsenlighet och rättvisa uti beskattningen till stat och kommun samt större planmässighet i den offentliga inkomsthushållningen över huvud.

Om avvägringande av större ändamålsenlighet i beskattningen till stat och kommun m. m.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 60, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hade

Om äväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.

(Fortis.)

herr *Steffen* hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om möjligheterna och sättet för åstadkommande av större ändamålsenlighet och rättvisa uti beskattningen till stat och kommun samt större planmässighet i den offentliga inkomsthushållningen över huvud, särskilt vad beträffade förhållandet mellan statlig och kommunal beskattning.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att herr *Steffens* förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herr *Steffen*, med vilken herr *Klebeck* instämt. Dessa hade ansett, att utskottet bort hemställa, att första kammaren för sin del måtte besluta, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om möjligheterna och sättet för åstadkommande av större ändamålsenlighet och rättvisa uti beskattningen till stat och kommun samt större planmässighet i den offentliga inkomsthushållningen över huvud, särskilt vad beträffade förhållandet mellan statlig och kommunal beskattning.

Herr *Steffen*: Herr talman, mina herrar! Jag skall med några ord söka belysa det egentliga syftet med min motion. Jag har därtill en särskild anledning, alldenstund utskottet ådagalagt en anmärkningsvärd obenägenhet att klart uppfatta och stadigt fasthålla, vad som är det egentliga syftet med motionen.

Som allom bekant är, pågå beständigt förändringar inom statens och kommunens inkomsthushållning, icke minst i beskattningsförhållandena. Dessa förändringar äro icke sällan föranledda av motioner inom riksdagen såväl som av kungliga propositioner samt av motioner och initiativ inom kommunerna. Dessa nya åtgärder inom statens och kommunernas skatteväsen förberedas ju alltid genom utredningar. Det pågår sålunda ej blott ständiga reformer inom vår finansiella hushållning, utan jämväl utredningar rörande detaljer inom densamma; men det är väl att märka, att dessa reformer och utredningar städse röra enskildheter, detaljer i statens och kommunernas inkomsthushållning, enkannerligt deras skatteväsen.

Nu säger det sig självt, att, då man på detta sätt årtionde efter årtionde uppbygger ett ofantligt komplicerat system av olika arter utav skatter och söker komplettera detta genom statens och kommunernas egen affärsverksamhet, man slutligen inom såväl staten som kommunerna erhåller *ett helt* av skatter och vinstgivande hushållningsverksamhet. Men det är väl att märka, att vi i vårt land aldrig någonsin gjort någon saklig utredning beträffande planmässigheten och sammanhanget i det stora organiska hela, som på detta sätt uppstått.

Det enda fall, synes det mig, då man med något större allvar

ägnat finanspolitiska och särskilt skattepolitiska principfrågor någon uppmärksamhet i sammanhang med finanspolitiska reformer och finanspolitisk utveckling, har varit, då det gällt de direkta skatterna till stat och kommun. Då det har gällt att utbygga systemet av indirekta skatter samt systemet av affärsdrift för kommunerna och staten, hava sådana principiella utredningar och sådana principiella betraktelser icke kommit i fråga. Vi hava endast att uppmärksamma t. ex. det förhållandet, att statens skatter till ganska avsevärd del äro indirekta, d. v. s. bestå av tullmedel och acciser. Nu veta vi alla att dessa tullar och acciser ha blivit pålagda, icke i främsta rummet med hänsyn till statens och kommunernas inkomstbehov, utan med helt andra hänsyn i ögonsikte. Man har vid påläggandet och höjandet av tullar samt utbyggandet av hela vårt tullsystem, såsom vi alla veta, framför allt tänkt på de handelspolitiska intressena — de näringspolitiska intressena, såvitt dessa kunna främjas genom handelspolitiska åtgärder av protektionistisk karaktär. Man har funderat över, huru stort *skydd*, som det heter, de olika näringarna behöva gent emot den utländska konkurrensen, och tullar hava åsatts med hänsyn därtill. Sedan ha ur detta tullsystem faktiskt framgått betydande statsinkomster, vilka, sedan de en gång kommit i bruk och vuxit ut till en så avsevärd storlek, visat sig vara av den allra största betydelse för statens inkomsthushållning. Men det är ju icke hänsynen till statsinkomstbehovet eller hänsynen till att rättvist fördela skattebördan medborgarna emellan, som varit vägledande vid tullsystemets utveckling.

Där se vi på ett enda exempel, huru ofantligt nödvändigt det då måste vara, om vi vilja komma fram till en inkomsthushållning för staten och kommunerna och särskilt ett skattesystem, som tillgodoser icke blott statens och kommunernas inkomstbehov utan också medborgarnas berättigade krav att bli på ett rättvist och förståndigt sätt belastade med de nödvändiga avgifterna till stat och kommun — huru nödvändigt det är, säger jag, att man någon gång granskar hela inkomsthushållningen för staten och kommunerna och särskilt skatteväsendet ur sådana rättvisans och billighetens synpunkter.

Nu har här inom kammaren vid tillfällen, då särskilt skattepolitiska frågor diskuterats, hänvisats till att det där egentligen är ett spörsmål för vederbörande finansminister: han sörjer nog för att vårt skattesystem och den övriga delen av statens inkomsthushållning bli utvecklade på det riktiga sättet. Men jag skall be att få fästa herrarnas uppmärksamhet på, att den synpunkt, som måste anläggas av en finansminister, och de intressen, som närmast driva honom, dock äro av helt annan art än de synpunkter, som vi riksdagsmän böra anlägga på dessa frågor, och de intressen, som böra driva oss vid desammas behandling.

Här ha vi att göra med det faktum att en social enhet eller

*Om äväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*
(Forts.)

Om *övåga-
bringande av
större anda-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*
(Forts.)

organism, nämligen staten, är hänvisad till att vinna största delen av sina inkomster, icke ur sin egen ekonomiska verksamhet, utan helt enkelt genom att sticka handen ned i fickorna på landets samtliga skattepliktiga medborgare och sålunda taga upp så stora medel, att de täcka statsverkets behov. Då tänker naturligtvis finansministern närmast på, vad som kan vara lättast och bekvämast att komma åt på den vägen för statsverket. Han anlitar helst skattemetoder, som göra minsta väsen av sig, som väcka minsta opposition, som förefalla populärast, lättvindigast och bekvämast. Detta blir ovillkorligen de dominerande synpunkterna för en finansminister, och detta i högre grad, ju mer statsverket är i trångmål att behöva på skattevägen indriva allt större medel för statsverkets räkning. Men vi svenska folkets representanter hava icke blott det helt naturliga och berättigade intresset, att statsverket skall få vad statsverket tillkommer, utan vi hava också skyldighet att bevaka de enskilda skattdragandes intressen att icke bliva mera betungade och belastade, än skäligt är, och särskilt de olika samhällsklassernas intressen att bliva belastade något så när skäligt och förnuftigt i proportion till deras olika ekonomiska bärkraft. Och det är helt naturligt, att en genom sitt arbete i regel ytterst ansträngd finansminister och regering icke komma med några förslag och utredningar i den riktningen; utan sådana måste givetvis utgå från riksdagen, från de skattdragandes representanter.

Det egentliga syftet med min motion är att särskilt till riksdagen, men naturligtvis också till den verkan det hava kan för regeringen, framhålla vikten av att vi få till stånd en sådan allmän granskning av vår offentliga inkomsthushållning och särskilt vårt skatteväsens byggnad och planmässighet samt icke minst en utredning av trycket av skatterna på de olika samhällsklasserna.

Vad har nu utskottet att säga till detta mitt förslag? Det förefaller mig, som utskottet i själva verket icke har något annat svar på min framställning än den obotfärdiges förhinder. Först talar utskottet om, att en sådan utredning, som motionären föreslagit, likväl aldrig skulle kunna åstadkomma *full* rättvisa eller leda fram till en *bestående* planmässighet i vårt finanssystem. Ja, vem är ej med om ett så enkelt påstående som detta? Och nog är det ganska tydligt, att någon utopisk föreställning i den riktningen, om möjligheten att komma fram till fullkomligheten, aldrig föresvävat mig. Men jag tror knappt, att någon enda ledamot i denna kammare, som litet grand sätter sig in i detta spörsmål, kan förneka att, då en sådan allmän utredning beträffande hela sammanhanget och planmässigheten i vårt skattesystem saknas, stora möjligheter föreligga, att en del ganska avsevärda brister förefinnas i detsamma. De äro oupptäckta på grund av bristande undersökning. Blotta upptäckten av sådana brister vore ju en stor vinst. Jag profeterar icke i minsta mån om vad som kommer att inträffa, då man

upptäckt t. ex., att skattetrycket är ganska orättvist fördelat i vårt land på besittande och icke besittande klasser — om en sådan upptäckt skulle göras. Ja stannar vid att en sådan upptäckt eventuellt göres genom en tillräckligt omfattande utredning, och att den sedan, naturligtvis oberoende av mig och min motion, gör den verkan den kan på riksdagen och på regeringen.

Om åvägbringande av större ändamålsenlighet i beskattningen till stat och kommun m. m.
(Forts.)

Jag stannar helt och hållet vid framläggandet av de faktiska förhållandena och ser uti dessas uppdagande och framläggande en stor praktisk fördel. Vilken skulle denna praktiska fördel vara? Jo den, mina herrar, att vi i någon mån åtmonstone skulle slippa undan ett missförhållande, varåt vi regelmässigt hemfalla i riksdagen, så snart skattepolitiska frågor komma upp, nämligen det missförhållandet, att vi *kämpa i mörkret*. Varje parti har sina skattepolitiska åsikter och önskemål, men alla partier äro i *okunnighet* om betydelsefulla faktiska förhållanden inom vår finanspolitiska hushållning. Det påstås av det ena partiet, att de indirekta skatterna, särskilt tullarna, trycka orättvist hårt på de mindre bemedlade klasserna. Detta förnekas blankt av ett annat politiskt parti. Det finnas de, som påstå, att de direkta skatterna trycka orättvist hårt på vissa klasser av de mera förmögna samhällsmedlemmarna och hindra kapitalbildning o. s. v. Det finnes andra, som förneka detta. Det stora missförhållande, som jag har velat framhålla, är, att vi icke hava att tillgå någon utredning eller några undersökningar ägnade att sakligt belysa förhållandena. Varje grupp och parti inom riksdagen tror och tycker nu vad den eller det behagar. Men funnes det en objektiv och sorgfällig utredning att peka på, så hade man icke rätt eller möjlighet att tänka och tycka i sådana saker vad man ville, utan måste rätta sig efter vad som blivit utrett och upplyst såsom faktiskt.

För min del kan jag icke förstå obenägenheten hos det tillfälliga utskottet mot en utredning i sådant syfte. Jag kan icke begripa, vad denna negativa ställning till en så rimlig begäran egentligen skall tjäna till.

Går jag nu, utan att vilja trötta kammaren med att bemöta alla punkterna i utskottets motivering, ett stycke längre ned i betänkandet, finner jag något, som jag för min del måste uppfatta såsom pudelns kärna, nämligen hänvisningen till vissa tullmotioner vid innevarande riksdag samt den behandling de erhållit av vederbörande utskott och av kamrarna. Man har hemställt om utredning beträffande tullsystemets verkningar och dessa hemställanden i motionsväg ha blivit avslagna av utskottet och av kamrarna. Detta skulle således enligt min uppfattning vara den egentliga stödjepunkten för det tillfälliga utskottets negativa ståndpunkt till min motion. Utskottet vill ej föreslå något, som det icke tror skall »gå» i kammaren. Då innevarande riksdag visat, att den icke är benägen till någon utredning beträffande tullsystemets verkningar, kan den icke

Om *avväga-
bringande av
större änd-
målsenlighet* ;
beskattningen
till stat och
kommun m. m.

(Forts.)

heller vara med om min motion, då ju naturligtvis i den utredning, varom jag hemställt, även skulle ingå viss utredning i avseende å tullsystemets verkningar. Men det synes mig, som om denna slutsats, som spelat en så stor roll för utskottet — med dess övriga skäl är det enligt mitt förmenande synnerligen klen beställt — likväl icke är så särdeles bevisande. Ty det är att märka, att i de motioner, som framkommit vid denna riksdag beträffande utredning i avseende å tullsystemets verkningar, också förekommit ett tydligt direktiv. Motionärerna önskade utredningar av vår tullpolitik i riktning mot frihandel, och att utredningen skulle taga ledning av detta direktiv, som riksdagen emellertid icke velat vara med om; men det är att märka, att alla sådana hänsyftningar på en kommande handelspolitik eller ens på en kommande finanspolitik saknas i min motion. Jag begär icke annat, än att vi skola få mera *kunskap* till ledning för vårt arbete. Sedan må varje parti tillgodogöra sig kunskapen, så gott det kan. Men det är orimligt, att vi skola sväva i okunnighet om vårt skattesystems verkningar. Vi utreda ju dock allt möjligt annat mellan himmel och jord, varför skall då icke även om detta kunna ske en utredning? Att det icke är nog med partiella utredningar, har jag framhållit. Men klart är, att verkställda sådana utredningar icke behöva göras om, liksom att det är en fördel för mitt syfte, att en mängd utredningar redan äro i gång, då därigenom underlättas det fortsatta arbete och den komplettering, varigenom vi skola komma fram till det, som jag åsyftar i min motion.

Slutligen får jag lov att särskilt framhålla för kammaren, att utskottet i sitt utlåtande alldeles förbigått, att jag begärt utredning beträffande statens och kommunernas vinstgivande affärsverksamhet såväl som beträffande skatteförhållandena; ty det är naturligt, att, i den mån som vinstgivande affärsverksamhet utvecklas av staten och kommunen, genom de inkomster, som därigenom erhållas, anlåtande av skattevägen i någon mån överflödiggöres. De båda systemen — att stat och kommun driva affärsrörelse samtidigt med att de taga erforderliga skattemedel ur medborgarnas fickor — inverka på varandra. Dessa frågor måste alltså undersökas i ett sammanhang för uppnående av det i min motion angivna syftet.

Jag anhåller alltså, herr talman, om avslag å utskottets hemställan och bifall till min motion.

Friherre De Geer, Fabian: Herr talman, mina herrar! Herr Steffen har nu redogjort för sin motion och uttalat sitt missnöje med utskottets behandling av densamma. Jag anhåller att med några ord få försöka bemöta honom till den kraft och verkan det hava kan.

Herr Steffen hemställer, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om möjligheterna och sättet för åstadkommande av större

ändamålsenlighet och rättvisa uti beskattningen till stat och kommun samt större planmässighet i den offentliga inkomsthållningen över huvud, särskilt vad beträffar förhållandet mellan statlig och kommunal beskattning. Han anser att en för alla praktiska skattepolitiska ändamål tillräckligt omfattande och exakt utredning om skattetrycket inom de viktigaste samhällsklasserna torde vara fullt möjlig att genomföra liksom även utredning om samhällsklassernas och individernas ekonomiska bärkraft. Genom en sådan utredning skulle man kunna bestämma, var en ny skattebörda kan påläggas eller var en redan befintlig för tung sådan bör avlyftas. Statsmakterna, regering och riksdag, skulle få en vägledning vid alla beskattningsfrågor och därigenom få skatterättsvisans krav tillgodosedda utan alla besvär.

Detta låter nog bra och kan vara nog så lockande, men frågan är: kan någon dylik vägledning åstadkommas av någon praktisk betydelse? Samhällsklassernas och individernas bärkraft är icke något konstant, utan ständigt växlande år från år och dag från dag. Om jag tänker mig en arbetares ekonomiska bärkraft, så är den under god förtjänst rätt stor, men vid dålig arbetsförtjänst eller arbetsbrist är den ringa eller ingen. Och huru är det med en jordbrukares ekonomiska bärkraft? Med god skörd under en lång följd av år äger han stor bärkraft, men blir efter det en dålig skörd, minskas denna bärkraft. Om jag sedan tänker på industriens bärkraft, så finna vi, att när konjunkturen äro gynnsamma, kan industrien bära tunga bördor, men vid nedåtgående konjunkturen minskas också dess bärkraft. Om jag slutligen ser på kapitalistens ställning, så kan ju hans bärkraft tyckas vara mycket stor, när han får sina räntor och utdelning på sina aktier, men när sådan avkastning uteblir, lider också hans bärkraft och kan den sjunka ned till intet. Möjligen kan det vara av vetenskapligt intresse att på viss tid och under vissa förhållanden försöka utreda de olika samhällsklassernas ekonomiska bärkraft genom stickprov, tagna här och var, och att sedan sammanställa bärkraften med bördorna vid detta tillfälle, men för praktiken har en sådan utredning ringa värde, då förhållandena växla och bärkraften oupphörligen skiftar.

Dessutom torde det behöva utredas, hur en sådan utredning, som herr Steffen begär, skall vara möjlig att verkställa. Motionären säger på sid. 32 i sin motion: »Nu är det ju visserligen sant, att en undersökning av det sociala skattetrycket ingalunda är någon lätt sak eller i alla punkter kan leda till fullt klara och bevisbara slutsatser. Men därav följer ingalunda, att man icke, med klok begränsning av uppgiften, skulle kunna erhålla en ovärderlig belysning av många nu mer än tillbörligt dunkla förhållanden.» Här föreslås ingen plan och uttrycket icke vad som menas med »klok begränsning». Orsaken är den, enligt herr Steffens meddelande inom utskottet, att han icke vill binda någon

Om åvåga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.

(Forts.)

Om åvaga-
bringade av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.
(Forts.)

utredare att gå en utstakad väg, utan denne själv bör få bestämma, hur han skall komma till målet.

På sid. 2 i sin reservation säger herr Steffen: »För min del skulle jag med lugn se, att den av mig begärda utredningen anförtroddes åt den konservativaste och skyddstullsvänligaste av våra för uppdraget kompetenta statistiker.» Detta är nog så liberalt, men gå vi till hans motion, så finna vi, att han är ganska ofördragsam mot utredare, som icke gått de vägar han önskat. Se sid. 16 och 32 i motionen.

Jag anser, att utskottet varit fullt berättigat att säga som det sagt på sid. 5 i sitt utlåtande: »Rörande möjligheten att utföra en utredning av i herr Steffens motion angivet slag nödgas utskottet ställa sig mycket tvivlande. Då begränsningen och planläggningen av uppgiften svårigen kunna i förväg angivas utan måste överlämnas åt vederbörandes omdöme, torde det vara ytterst svårt, för att ej säga omöjligt, att finna den eller de personer — en större kommitté för verkställande av utredningen torde ej hava åsyftats — åt vilka man med utsikt till uppnående av fullt objektiva resultat som skulle vinna allmänare gillande, kunde överlämna ett dylikt uppdrag.»

Skulle kammaren dock vilja tillmötesgå motionären och hos Kungl. Maj:t anhålla om en utredning rörande skattetrycket, så torde det vara skäl att låta nu pågående utredningar, som i mängd och mycket beröra denna fråga, först avslutas. Att nu verkställa en hela skatteproblemet omfattande utredning vid sidan av de pågående undersökningarna torde vara olämpligt.

Antalet av nu pågående utredningar, som i någon mån beröra den utredning, som herr Steffen vill ha gjord, är icke litet. Jag skall blott taga mig friheten att räkna upp några. Det pågår utredningar genom värdestegringskattesakkunnige, kommunalskattesakkunnige, vägskattesakkunnige, tobaksskattesakkunnige, trustsakkunnige, sakkunnige för utredning angående lättnader för kommuner vid upptagande av lån samt sakkunnige för utredning rörande statens och kommunernas skuldsättning; vidare ha vi den stora finansutredning, som för närvarande försiggår i finansdepartementet, och till sist dyrtidsutredningen i socialstyrelsen.

Det otal av utredningar, som för närvarande pågå, gör det enligt erhållna uppgifter nästan omöjligt att för närvarande kunna finna den eller de lämpliga personer, åt vilka man kan överlämna detta oerhört stora uppdrag. Jag säger oerhörda uppdrag, då denna utredning inom sig innefattar en utredning av tullfrågan i hela dess vidd, det vill säga vårt tullsystems nuvarande byggnad och verkningar åt alla håll.

Mig förefaller det sålunda vara mindre välbetänkt att tillmötesgå motionärens krav och önskingar, vilka äro så stora, att de för närvarande ej kunna fannas.

Reservanten påpekar, att utskottet med tystnad förbigår den viktiga omständigheten, att hans utredningskrav omfattar även de

övrige områdena av den offentliga inkomsthushållningen utom skattesystemet, och därmed menar han antagligen den av honom omnämnda utvidgningen av statens egen förvärvsverksamhet, däriigenom att staten övertager sockertillverkningen, tobakstillverkningen, tändstickstillverkningen, sprittillverkningen m. m., och däriigenom kunna vi, enligt *motionären*, uppenbarligen emotse en lång framtid av stigande statsutgifter utan motsvarande ökning av statsskatterna. Detta är sant, men då utskottet, enligt sin uppfattning, ändå trots sig hava tillräckliga skäl att avstyrka motionen, så har det icke velat ingå på bemötande av en utvecklingslinje, som är både omtvistad och svårutredd och beroende av olika åskådning.

Om avvägande av större ändamålsenlighet i beskattningen till stat och kommun m. m.

(Forts.)

Då utskottet ansett sig hava fullt antagbara, praktiska skäl för sitt utlåtande, så anhåller jag, herr talman, dels på grund av detta utlåtande, dels på grund av vad jag nu haft äran anföra, att få hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Steffen: Herr talman! Jag måste erkänna, att utskottets ärade ordförandes anförande ej synes mig i minsta mån mer vägande än utskottets utlåtande beträffande min motion.

Först uppehöll sig friherre De Geer vid den omständigheten, att de ekonomiska förhållandena för de olika individerna i samhället ständigt växla med de olika ekonomiska konjunkturer och den ekonomiska utvecklingens fortskridande, och att bärkraften i följd därav oupphörligen växlar. Jag undrar, om icke den ärade utskottsordföranden därvid förbisåg, vad det egentligen är fråga om. Det är naturligtvis endast fråga om att utreda, vilka de olika inkomstklasserna och inkomsttyperna av mera permanent och karakteristisk art äro i vårt land. Vilka olika individer, A, B, C, D m. fl., som passera igenom dessa olika klasser, den ena varande i en inkomstklass i år och i en annan klass nästa år, detta berör ju ej i minsta mån den utredning det här är fråga om. Samhällets uppdelning i vissa karakteristiska inkomsttyper och klasser är tämligen permanent, ehuru de olika individernas vistelse inom desamma icke är fullt så permanent. Men regellöst och oupphörligt fluktuerande äro icke förhållandena. Den ärade talaren får ursäktas en nationalekonom, att han icke kan erkänna, att vi gå omkring på ett sådant nationalekonomiskt gungfly, att icke en utredning skulle kunna giva något värdefullt resultat.

Sedan förebrådde mig den ärade utskottsordföranden, att ingen plan framlagts. Jag har en plan, men den har icke framlagts just av den anledning den ärade talaren själv framhöll, nämligen, att jag trott, att detta skulle i för hög grad binda den, som finge den eventuella utredningen om hand. Naturligtvis skulle det ha stärkt min riksdagspolitiska ställning att jag framlagt en plan; men jag trodde icke, att framläggandet av en sådan plan från min sida för de sakkunnige skulle varit berättigat, och därför avstod jag.

Om åväga-
bringande av
större ånda-
målsenlighet
i beskattningen
till stat och
kommun m. m.

(Forts.)

Vidare yttrade den ärade talaren några ord om den skärpa, med vilken jag i min motion gått i härnad mot vissa personer, som gjort finansstatistiska utredningar, och den ärade talaren hänvisade till sidorna 16 och 32 i min motion. Nåväl, på sid. 16 börjar jag ett argument, som endast skall visa, huru nödvändig en djupt inträngande utredning på detta område är. Jag påvisar, huru man, genom att studera finansstatistiken kan göra en sådan upptäckt som den, att två länder, exempelvis Sverige och England, uppvisa ungefär samma proportioner mellan direkta och indirekta skatter, nämligen ungefär 50 % för vardera slaget, då kommunala och statsskatter tagas tillsammans. Samtidigt har jag velat påpeka, att vi av detta faktum alls ej få dra vilka slutsatser som helst beträffande huru medborgarna i båda länderna äro belastade med direkta och indirekta skatter. Ty det kan visa sig vid en närmare granskning, att såväl direkta som indirekta skatter äro så olikartat fördelade, att de i det ena landet träffa blott mera burgna och i det andra landet i mycket stor utsträckning även de fattiga samhällsklasserna. Ett sådant likställande av de två ländernas skatteförhållanden, som den första blicken på finansstatistiken synes berättiga till, är således i själva verket ingalunda berättigat. Detta kan ju icke motsägas. Man måste naturligtvis vara akt-sam, då man drar slutsatser ur statistiska siffror. Något annat har jag icke velat bevisa; men detta har jag bevisat.

På sid. 32 har jag gjort den anmärkningen, att, då första försvarsberedningen vände sig till den förnämste finansteoretikern här i landet beträffande en utredning, beredningen synes hava frågat denne vetenskapsman, huruvida man kunde utreda det totala skattetrycket i Sveriges land, delat lika på alla Sveriges invånare, samt huruvida motsvarande fakta i vissa främmande länder vore kända. Meningen synes ha varit, att söka få en uppfattning, huruvida en svensk medborgare i genomsnitt är tungt eller lätt belastad med skatter, relativt till vad fallet är i Tyskland eller andra länder. Den tillfrågade vetenskapsmannen svarade att detta knappt låter sig utföras på ett tillfredsställande sätt. Och detta ger jag honom rätt i; men jag framhåller i min motion, att *den* frågan beträffande skattetrycket icke på minsta sätt tangerar min motion och det syfte den har framför sig. För mig gäller det allenast att taga fasta på vissa inkomsttyper i vårt land, vissa socialekonomiska grupper, och att undersöka, huru skattetrycket vilar på dessa. Jag vidhåller, att detta är en uppgift, som kan lösas inom vissa, praktiskt sett värdefulla gränser.

Nu yttrade den ärade utskottsordföranden vidare, att det pågår så ofantligt många utredningar, och att man först måste avsluta dessa. Ja, det är naturligtvis precis detsamma som att säga, att det aldrig kommer att finnas en minut för den utredning jag begärt, ty »pågående utredningar» finnas alltid. Det kommer oupphörligt nya utredningar till; det skall alltid fin-

nas pågående utredningar på detta område. Varför skall man då vänta med den utredning jag begärt, varför icke företaga den nu lika väl som en annan gång? Man pekar på kommunalskattesakkunniges utredning och säger, att den kanske omfattar mycket avsevärda delar av vad jag begärt. Det är kanske icke alldeles riktigt. Sannolikhet finnes dock, att, då kommunalskatteutredningen pågått i åtskilliga år, man inom ett par år torde hava hunnit så långt, att man kan överskåda dess huvudsakliga resultat. Då skulle också den av mig begärda utredningen hava hunnit så långt, att man för dennas syften kunde tillgodogöra sig kommunalskatteutredningens resultat.

*Om äväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

Slutligen vill jag anmärka, att det naturligtvis icke varit min avsikt att, såsom orden föllo från herr De Geer, »tullsystemet skulle utredas åt alla håll». Naturligtvis ej åt handelspolitiskt håll, utan endast i avseende å skattetrycket och skatteväsendet.

Herr talman, jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Klefbeck: Herr talman! Då jag instämt uti den reservation, som herr Steffen avgivit, må det tillåtas mig att yttra några ord i ärendet, och jag ber att få göra det så mycket mer, som de »andlige» i våra dagar ha namn om sig att vara ganska hemma i sådant, som hör denna världen till.

Det finnes ett gammalt ord, som bjuder, att man, innan man ger sig in på ett företag, bör överväga bekostningen, och vi stå här gång efter annan inför, icke ett och annat företag, utan en hel mängd sådana, och många bland dessa av den största betydelse och ekonomiska räckvidd. Den uppgift, som gentemot allt detta motionären hänvisar för oss, är just vad utskottets ärade ordförande själv antytt här, nämligen att giva statsmakterna en vägledning i alla beskattningsfrågor, och jag anser, att denna uppgift och dess tillgodoseende är övermåttan betydelsefull. När vi stå inför utgifter, som skola bekostas på ett eller annat sätt, det må gälla försvaret eller vittgående ekonomiska företag, så besluta vi dessa utgifter i vanliga fall efter större eller mindre omprövning, men frågan, varifrån vi skola taga penningar till allt detta, bruka vi bra mycket mindre sysselsätta oss med, utan den lämna vi såsom ett uppdrag åt regeringen att ombesörja. Och när vi ge oss in på frågan, varifrån man skall taga penningarna, blir det i många fall intet annat än så, att den ena sidan försöker att på allt sätt kasta över bördorna på det håll, där den indirekta skatten mest trycker, och den andra sidan återigen lika energiskt försöker driva över bördorna på den sidan, där man kan få in penningar genom direkt beskattning. Men genom detta bollande så att säga från ena sidan till den andra kommer man ju ej till någon planmässig och med verklig insikt förenad grund för sitt handlande i ena eller andra hänseendet. Det förefaller mig dock, som om det till och med för regeringen, särskilt finansministern, skulle vara mycket tacknämligt, om det vore berett tillfälle att hava en vägledning i alla beskattningsfrågor, att kunna

*Om äväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

ha en överblick över, huru skatterna trycka, var det kan vara lämpligt att nya skatter anbringas och var det redan befintliga skatte-trycket möjligen må kunna lindras. Det kan väl egentligen ej gå i längden att, när nya utgifter inställa sig, bara tänka efter: var kan jag utan minsta uppseende och strid anbringa den skatt jag nu vill ha in för att tillgodose det ifrågavarande ändamålet? Särskilt bör det vara av vikt för oss att företaga en verklig undersökning, när vi ha en sådan massa utgifter att bestrida, att det gäller att driva upp landets förmåga av ekonomisk uppoffring till det yttersta. För min del får jag bekänna, att, trots den sakkunnighet jag gav mig ut för att äga i början av mitt yttrande, jag skulle anse som en oskattbar förmån, om det vore möjligt att få en sådan där, som utskottet säger, finanspolitisk och skattepolitisk ekonomisk handbok, en nationalekonomisk handbok med ett ord, genom vilken man kunde komma till ett mera på sakliga skäl grundat omdöme vid bedömandet av de olika nya skatter, som skulle utgöras. Såsom partiman kunde jag kanske stå något tveksam inför kravet, ty jag är icke säker på, huru denna undersökning skall utfalla. Det synes icke fullständigt omöjligt, att en sådan utredning skulle kunna på ett oväntat sätt belysa förhållanden, som vi utan en sådan utredning en lång tid använt till förmån för oss i agitationen, när det varit fråga om skattepolitiska saker. Men därmed må vara hur som helst — en saklig och fullständigt objektiv grund för dessa frågors bedömande är för mig något synnerligen eftersträfvansvärt.

Det har sagts av utskottet, att en sådan undersökning skulle vara omöjlig att utföra, och jag kan ej bedöma den saken. Men jag har hört en vetenskapsman på detta område förklara, att det icke alls är omöjligt, och han har därtill förklarat, att han själv sitter inne med en plan, efter vilken denna undersökning skulle utföras, fast han för egen del icke vore böjd att åtaga sig uppdraget. Om jag skulle få tillåtelse att vara litet elak, skulle jag vilja säga, att anledningen till att utskottet kommit att ställa sig mindre benäget för den ifrågasatta utredningen, kanske till stor del är den, att motionen härleder sig från en nationalekonom, som är socialdemokrat. Kanske det skulle vara så, att, om en liknande motion kommit från högerhåll, den skulle fått beröm såsom uttryck för en mycket klok omtanke om en sund finanspolitik. Det är bara en förmodan, som jag ju varken kan bevisa eller stå för, men som förefaller mig sannolik.

Till sist vill jag endast bemöta ett par punkter i vår ärade utskottsordförandes anförande här i dag. Han uppdrog, såsom vi hörde, en skildring av huru förhållandet kan växla inom de olika hemmen och industrierna. Utöver det som herr Steffen till svar härpå anför, då han påpekade, att det här icke är fråga om de enskilda individernas ställning det ena eller andra året och inom den ena eller andra ekonomiska typen, utan om dessa ekonomiska typer i och för sig — utöver det ville jag säga, att, huru mycket dessa förhållanden än må växla och huru olika det än kan gestalta sig i fråga om bördornas förhållande till skatteförmågan, kommer väl ändå alltid från en sådan ifrågasatt utredning så mycket fram, att det kan

tjänarna till vägledning, åt vilket håll den fortsatta skattepolitiken bör utveckla sig. så att, såsom jag nyss antydde, man skall kunna bättre bedöma, var nya skattepålager skola läggas och var redan befintliga bördor skola lindras.

Beträffande vad herr ordföranden också anförde om de många utredningarna, vill jag blott säga, att utav hela reservationen framgår, att det just är motionärens mening att få sammanföra alla dessa många utredningar till ett helt, så att vi få så vitt möjligt en fullständig överblick över hela skattesystemet.

Då jag som sagt på det livligaste är övertygad om nyttan och nödvändigheten av en sådan enhetlig överblick över detta viktiga område, ber jag att få instämma i herr Steffens yrkande.

Herr Hallberg: Herr talman, mina herrar! Till en början måste jag inlägga en gensaga mot den siste ärade talarens anspelning på, att motionen eventuellt skulle upptagits på annat sätt, om den avgivits av en man av annan politisk trosbekännelse. Talaren kallade denna sin antydning för en smula elak. Jag undrar dock, om ej detta uttryck var för mildt, när talaren så där inlät sig mindre på själva sakförhållandet än på andra synpunkter. När talaren kommer hem och funderar på saken, skall han kanske finna det. För egen del måste jag absolut frånsäga mig att träffas av hans beskyllning, ty jag betyder, att jag skulle ställt mig precis lika, även om motionen varit skriven av den argaste högerman. Detta var detta.

När jag genomläste denna motion, vilket jag verkligen gjort med uppmärksamhet, emedan jag förutsatte, att den innehöll någonting uppfostrande, ställde det sig för mig oklart, vad motionären verkligen åsyftade. Jag fäste mig vid vissa uttryck i början av hans motion, där han uttalar sina bekymmer över, att vårt skattesystem saknar både planmässighet och stödet av sorgfälligt genomtänkta, allmänt gillade principer om ändamålsenlighet och rättvisa. Av dessa uttryck fick jag anledning tro, att det här var fråga om vad jag skulle vilja kalla en nationalekonomisk dogmatik, upptagande principerna för beskattning och allmän inkomsthushållning över huvud. Jag tänkte då: är detta motionärens mening, då synes det ankomma på vetenskapen att utarbета en sådan dogmatik. Jag tänkte mig ock, att en god början var gjord i denna motion. Om den ärade motionären ville utfylla densamma så och så många gånger, kanske målet skulle vara vunnet. Hur det skulle kunna gå till, fortfor jag vidare i mina funderingar, att i denna lärobok, som det väl skulle bli, inrymma allmänt gillade principer, det finge ju lämnas därhän.

Nu har jag av motionärens betraktelser här i kammaren emellertid tyckt mig hava fått klart för mig, att det icke är något sådant motionären åsyftar, utan att han tänker sig en utredning angående alla former av skatter och angående hela den offentliga inkomsthushållningens ordnande över huvud, en

*Om åvåga-
bringande av
större ändamålsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

Om åvåga-
bringande av
större ånda-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.

(Forts.)

sammanarbetning av det hela. Jag vågar nu icke bestrida nytan av en dylik sammanfattning, eftersom det icke är så lätt att bestrida något, vars innehåll och räckvidd man icke har den ringaste aning om, och det får jag bekänna i detta fall är förhållandet med mig. Jag kan för min del ej tro annat, än att det här gäller ett rent av gigantiskt förbehavande, att sammanarbeta de utredningar vi redan ha och att ytterligare utfylla dem. Jag undrar, vilken som i längden skulle kunna komma ut med detta, och om det icke skulle kräva en hel mansålder. Man skulle under tiden hinna omlägga både beskattningssystemet och mycket annat, så att en ny utredning till dess återigen bleve erforderlig, och det kan ju då från min ståndpunkt tillåtas den frågan, om man icke tills vidare vid behandlingen av skattesörsmålen skulle kunna nöja sig med de utredningar man har.

Jag hoppas, att den ärade motionären icke uppfattar det som en ohövlighet, om jag vågar ifrågasätta, att det på hans lott fallit väl mycken sangvinism, så att han icke riktigt gjort klart för sig, huruvida det är möjligt att åstadkomma den utredning han avser och huruvida ur densamma kan hämtas den nytta, som föresvävat honom. Den ärade motionären kanske behagar minnas, att vi för ett antal år sedan samarbetade i ett utskott, där det gällde att åstadkomma en bostadsundersökning. Hans yrkande gick ut på, att bostadsundersökningen skulle omfatta alla bostäder i hela Sverige, ingen undantagen. Han framhöll uttryckligen på grund av, såvitt jag minnes, mina invändningar, att den representativa undersökningen icke dugde, utan att alla bostäder skulle bli föremål för undersökning, och föreställde sig, att en sådan skulle vara undanstökad på en sommar eller ett halvt år. Den ärade motionären torde kanske vilja medgiva, att han den gången var för sangvinisk, ty vi veta, huru långt vi kommit med den undersökning, som till sist blev blott representativ — ja, »representativ» är ej rätta ordet, men motionären förstår, vad jag menar. Fyra år hava gått, och vi hava ej hunnit långt. Jag undrar, om förhållandena icke kunnat tänkas bli enahanda i detta fall.

Jag frågar nu till sist, om vi icke snart äro inne på den vägen i vårt land, att detta land kan kallas ett utredningarnas land. Man utreder så mycket, att det hela ter sig som, jag skulle nästan vilja säga, en inredning, där man varken vet ut eller in. Skulle det icke vara tänkbart, att vi en gång gjorde en paus och handlade i stället för utredde.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hammarström: Herr talman, mina herrar! Då den ärade reservanten nyss beklagade sig över, att utskottet haft svårt att fasthålla syftet med hans motion, kunde jag icke tillbakahålla den reflexionen, att utskottet i viss mån torde vara ursäktat. Ty

om man läser reservationen ända fram till klämman, har man litet svårt att tänka sig, att reservanten vidhåller samma plan för utredningen som den han i sin motion framkastat. Det finnes nämligen åtskilliga uttryck i reservationen, som alldeles obestridligt visa hän på allenast en finansstatistisk utredning, och det talas där också om, att utredningen borde uppdragas åt en statistiker. Ja, är detta syftet med motionen torde utskottet haft fullkomligt rätt i att hänvisa till de inom finansdepartementet pågående finansstatistiska undersökningarna, vilka — därom är jag övertygad, att motionären är ense med mig — äro lagda i fullt kompetenta och värdiga händer, och jag tror att man gör klokt uti att fartfarande begränsa dessa utredningar till de mera aktuella skattepolitiska problemen. Det torde bliva alldeles nog med sådana utredningar ändå.

*Om avvägning
bringande av
större ändamåls-
enlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

Kommer man emellertid till reservationens kläm finner man, att den ärade motionären dock icke frångått den ursprungliga planen för utredningen. Där är det icke längre fråga om den relativt sett begränsade utredning, som en statistisk undersökning skulle innebära, ehuruval även den, såsom motionären tänkt sig densamma, måste bliva synnerligen omfattande, utan där är det fråga om en utredning, av finansvetenskaplig innebörd i allra eminentaste mening, ett, som det förefaller mig, jättearbete. Motionären synes visserligen hysa den förhoppningen, att det skulle kunna utföras jämförelsevis fort och att det icke skulle vara förenat med större svårigheter att åstadkomma en sådan utredning. Beaktar man emellertid allt vad motionären vill pressa in under denna utredning — det är icke endast fråga om vår skattepolitik, statens och kommunernas, utan om hela den allmänna inkomsthushållningen och därvid även den i våra dagar svårlösta frågan om, huruvitt statens och kommunernas egen förvärvsverksamhet bör utvidgas — tror jag dock, att man måste i detta hänseende ställa sig något betänksam mot motionärens plan. Den tillämnade utredningen av skattesystemet synes ju vara så omfattande, som det gärna är tänkbart. Motionären framhöll visserligen i sitt anförande, att exempelvis i fråga om tullpolitiken det icke skulle vara fråga om att giva sig in på handelspolitiken, men på ett par ställen i sin motion har han, som mig synes, ganska riktigt funnit, att en omfattande utredning av tullpolitiken icke gärna kan ske, utan att även den handelspolitiska frågan vinner beaktande. Ja, åt vem skulle då en sådan utredning anförtros? Det skulle vara synnerligen lyckligt, om Sverige vore så väl lottat, att det disponerade över många personer, som man kunde tänka sig sitta inne med vetenskapliga och praktiska förutsättningar för att verkställa en så invecklad utredning. Ty, mina herrar, det behöver jag väl knappast stryka under, en sådan utredning får icke vara endast teoretisk, utan man måste därvid hava öppen blick även för vad det praktiska livet och situationen därinom detsamma för tillfället kräva.

Reservanten lovar sig icke så mycket i teoretiskt hänseende av den utredning han ifrågasätter, men anser den praktiska behållningen näppeligen kunna utebliva. Detta synes mig dock vara ett

Om avväga-
bringande av
större ändamålsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.

(Forts.)

ganska egendomligt åskådningssätt. Blir den teoretiska behållningen ingen, lär den praktiska bli en möjlig mindre än ingen. Det kan för övrigt säkerligen icke undvikas, att den subjektiva uppfattningen hos den person, som skulle verkställa utredningen — det skulle, det framskymtar ju tydligt, vara endast en, och kanske är det så gott det — måste komma att färga resultatet, ty som sagt här är dock icke meningen att blott framlägga vissa statistiska data till bedömande, utan fråga är om att ansluta sig till vissa finansvetenskapliga principer såsom utgångspunkt för en förändrad skatte-lagstiftning; och även om det endast vore fråga om en rent statistisk utredning, så kanske det ändå icke vore så lätt att förhålla sig alldeles opartisk.

Jag föranledes till en sådan förmodan särskilt av ett uttalande, som motionären gör på sid. 12 i motionen. Jag vet icke om jag läst det rätt, men jag åtminstone kan icke därur utläsa mer än en mening. Det gäller en försats som börjar med »Även om» och lyder så: »Även om det kan vara stridigt, i vilken grad tullarna på nödvändighetsartiklar hitintills stegradt dessas priser utöver de samtida stegringarna av arbetslöner». Nu lär väl motionären även om han anser, att tullarna inverka ganska väsentligt till stegring i prisen på levnadsfönödenheter dock medgiva, att även andra faktorer verka i samma riktning. Den stegring, som kan åstadkommas av tullarna, är sålunda icke hela stegringen, men ändå förutsätter motionären, att den skulle vara högre än den samtida stegringen i arbetslönerna. Vad säga nu andra sakkunniga i denna fråga? Jag vill i det hänseendet hänvisa till den utredning, som inom finansdepartementet verkställes av aktuarien Flodström, och däri han kommit till ett helt annat resultat. Han har påvisat, att under den sista 35-årsperioden, räknat till och med år 1910, lantarbetarnas löner ökats med 48 % i förhållande till medeltalet för hela denna period. För Stockholms stads arbetare är motsvarande stegring 54 %. Samtidigt ha levnadskostnaderna, det vill säga födoämnes- och hyrespriser stigit med omkring 20 % jämfört med medeltalet för perioden. Denna stegring i lönerna avser emellertid penningavlöningen. Vidtager man den korrigerig, som betingas av att avlöningen för vart och ett av de särskilda åren bör ställas i förhållande till priset å levnadskostnaderna för samma år, framgår av aktuarien Flodströms utredning, allt med frånräknande av den del av ökningen i arbetslönerna som kompenseras av den samtida ökningen i levnadskostnaderna, i alla fall återstår en *reell* ökning i arbetslönerna, som i förhållande till medeltalet under 35-årsperioden belöper sig till 25 % för lantarbetarna och 28 % för Stockholms stads arbetare. Dessa senare tal representera sålunda höjningen av arbetarnas levnadsstandard under tiden. Tilläggas kan, att arbetslönernas stegring under de senaste 25 åren i det närmaste hållit jämna steg med nationalförmögenhetens tillväxt.

Då tvenne vetenskapsmän i en statistisk fråga, där åsikterna dock icke borde behöva differera så mycket, kunnat komma till så avvikande resultat, då kan man lätteligen tänka sig, hurudana förhållandena skulle bli vid en utredning av helt annat slag, där det

gäller att fatta ståndpunkt till rent teoretiska spörsmål såsom utgångspunkt för förslag till lagstiftningsåtgärder. Jag tror i likhet med en föregående talare, att en utredning av det senare slaget och av den omfattning, som den ärade motionären ifrågasatt — vars värde, därest den kan åstadkommas på fullt objektiv grundval, jag är den sista att förneka — rättast bör hänvisas till vetenskapsmännens eget initiativ. Måhända kan bästa resultatet ernås, därest flera vetenskapsmän förena sig om arbetet. Jag tror att vi från vårt grannland Danmark hava exempel som tyda på något sådant.

Den ärade motionären synes anse, att kommunalskattekommitteéns uppgift icke är så omfattande. För mig framstår dock den sasom ett högst betydande arbete, och skulle vi kunna lösa kommunalskattefrågan på tillfredsställande sätt, tror jag icke man kan bestrida, att den nuvarande generationen — särskilt i betraktande av det skattelagstiftningsarbete, som under de senare åren redan medhunnits — utfört ett gott stycke arbete.

Såvitt jag rätt uppfattat motionären, anser han vårt skattesystem och vår offentliga inkomsthushållning över huvud taget synnerligen otillfredsställande. Det beror nu på, vad man jämför dem med. Sätter man upp för sig ett ideal, är det nog möjligt, att hos oss mycket brister och kommer att brista. Men jag är icke säker på, att det ideal, som föresvävat motionären, är av sådan beskaffenhet, att statsmakterna i Sverige ännu vilja gå med på det-samma. Jag är däremot övertygad, att, om vi jämföra vårt skattesystem med utlandets, det skall befinnas icke vara så underhålligt. Det går emellertid icke an, när det gäller den direkta beskattningen, att göra såsom herr Steffen och jämföra vårt land med ett sådant land som England med de stora rikedomar som där äro hopade på så många händer. Skulle vi försöka att efter motsvarande normer uttaga skattebelopp här i landet, skulle vi ifråga om skattens avkastning råka rätt illa ut även rent relativt sett. Jag vill slutligen säga, att ett sådant förfaringssätt, som motionären tyckes åsyfta, att göra tabula rasa och sedan bygga upp ett nytt skattesystem enligt principer, varom man på förhand skulle komma överens är något, som knappast tillämpats i någon kulturstat.

Då utskottet synes mig hava ganska goda skäl för sitt avstyrkande av motionen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Widell: Herr talman! I likhet med de två senaste talarne har jag haft ganska svårt att få en klar föreställning om, vad motionären egentligen avsett med sitt utredningskrav. Emellertid anser jag mig utan vidare kunna utgå ifrån, att ett mycket väsentligt moment i denna utredning skulle vara en statistisk undersökning rörande inkomstförhållandena i stat och kommun i allmänhet och speciellt rörande skattebördan och skattetrycket inom olika samhällsklasser. För min del anser jag en sådan utredning synnerligen önskvärd, oavsett vilka praktiska resultat den kan leda till. Vad resultatet

*Om äväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

*Om åväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

beträffar tror jag för min del, att detsamma kommer att visa sig väsentligt annorlunda än motionären antagit, och jag finner stöd för denna uppfattning av en undersökning, som gjorts i Norge och som jag strax kommer till.

Vad beträffar möjligheten att åstadkomma en sådan utredning kan jag icke fullt instämma med utskottet, utan snarare med motionären. Naturligtvis är en sådan undersökning förenad med mycket stora svårigheter, men omöjlig att verkställa kan den icke anses vara. Det bästa beviset därpå är, att för några år sedan en liknande undersökning gjordes i Norge av dåvarande sekreteraren i Norges statistiska centralbyrå, sedermera chefen för detta ämbetsverk, direktör Rygg.

För att åstadkomma en sådan statistisk utredning erfordras emellertid icke någon skrivelse till Kungl. Maj:t, utan den kommer till stånd det oaktat. Statistiska kommittén har nämligen i sitt år 1910 avgivna slutliga betänkande föreslagit upprättande av bland annat, en allmän finansstatistik, en statistik, som skulle innefatta en sammanställning av statens och kommunernas finanser. I denna allmänna finansstatistik skulle givetvis som ett viktigt led ingå en beskattningsstatistik, och kommittén förklarar uttryckligen, att i sammanhang med denna statistik även borde utredas frågan om skattetrycket inom olika samhällsklasser, jämväl vad beträffar de indirekta skatterna. För att möjliggöra genomförandet av statistiska kommitténs förslag, beslöt 1912 års riksdag en omorganisation av statistiska centralbyrån och i sammanhang därmed inrättandet av en finansstatistisk byrå under särskild byråchef. Enligt planen för denna byrås arbete skall den ha om hand även denna utredning. Man har visserligen ännu icke kunnat sätta den i verket på grund av att byrån varit överhopad av annat arbete, men jag ber att få försäkra, att, så snart det är möjligt, denna utredning skall tagas under arbete. Någon skrivelse till Kungl. Maj:t erfordras sålunda icke för att åstadkomma en sådan utredning.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill helt ärligt säga, att, om jag genom mitt anförande sårade min vän, såsom jag hoppas jag fortfarande får kalla honom, herr Hallberg eller någon annan inom hans parti, jag är benägen att uppriktigt bedja om ursäkt härför. Den punkt han vände sig mot var icke så värst allvarligt menad, det var bara ett skämt, men jag beklagar det i alla fall, ty det kunde gott varit borta. Anledningen till att jag kommit till den uppfattning jag gav uttryck åt är den, att jag stått i beröring med människor, för vilka allt, som kommit från socialdemokratiskt håll, framstått såsom besläktat nära nog med avgrunden, och att jag även inom denna kammare tyckt mig märka att t. ex. ett förslag, som framburits av en vänsterregering, icke mottagits på samma sätt, som då samma förslag kommit från en högerregering. Men jag gläder mig av hjärtat, om den dag brutit in, då vi inom denna ärligt sagt högt stående kammare

kommit därhän, att ett förslag oberoende av dess ursprung bedömes endast med hänsyn till innebörden.

Om ävaga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskatningen
till stat och
kommun m. m.

(Forts)

Herr Steffen: Herr talman, mina herrar! Jag tackar herr Hallberg för att han erinrade mig om den angenäma tid, då vi arbetade i samma utskott, särskilt då vi hade min motion om utredning i bostadsfrågan före. Det är alldeles riktigt, att jag då icke till en början särskilt pekade på den representativa metoden; men jag vill erinra herr Hallberg om, att det nog icke var så svårt att få mig med på denna metods användning. Jag tillämpade principen, att, när man icke känner sig säker att vinna vad man vill, bör man begära rätt *mycket* för att få åtminstone något. Jag ville icke särskilt inbjuda till den kring-skärning av arbetsplanen, som slutligen beslöts av utskottet. Nu kan jag, såsom medlem av bostadskommittén, nämna, att den representativa utredningsmetoden, sådan den kommit att tillämpas, särskilt genom socialstyrelsens andel i arbetet, i allo tillfredsställer mig, enär man genom densamma kommit till synnerligen värdefulla resultat.

Då herr Hallberg nämnde något om, att vi icke böra öka det väldiga utredningsarbete, som försiggår, ber jag att få erinra om, att denna hopning av utredningar dock sammanhänger med det faktum, att vi före denna period av utredningar haft en period av för liten aktivitet på lagstiftningens och utredningens område. Den närvarande perioden har därför fört med sig en viss trängsel.

Vi hava i så måtto i någon mån fått lida för våra föregångares underlåtenhet. För övrigt kan ju ej något modernt lagstiftningsarbete pågå utan utredning. Att kommendera paus i utredningen är detsamma som att kommendera paus i lagstiftningen. Och detta är väl ej herr Hallbergs mening.

Beträffande herr Hammarströms inlägg i debatten vill jag framhålla — och det gäller också det synnerligen värdefulla inlägget från herr Widell — att jag tänkt mig, att den ifrågasvarande utredningen skulle indelas i tvenne strängt åtskilda etapper: den *ena*, den rent *finansstatistiska* utredningen, varvid det gäller att framlägga fakta och ej annat och möjligast avhålla sig från allt vad reflexioner och politiska förslag heter, samt den *andra* etappen, då man tager detta material i närmarre skärskådande och, i överensstämmelse med allmänt erkända principer för en modern, riktigt ordnad finanshushållning, gör vissa förslag med anledning av de upptäckter, man gjort under den finansstatistiska utredningen.

Det är nämligen så, att det ej torde vara alldeles hopplöst att söka komma fram till vissa allmänt giltiga principer om finanspolitisk rättvisa och ändamålsenlighet. Vi komma nog alltid som tre skilda partier att stå emot varandra i vissa punkter härvidlag; men det är dock otvivelaktigt, att vi på vissa breda linjer kunna gå tillsammans ett långt stycke. Det

Om åvägbringande av större ändamålsenlighet i beskattningen till stat och kommun m. m.

(Forts.)

finnes säkerligen icke något håll inom den partipolitiska världen, där man skulle vilja förorda, att i fråga om skatter de fattigare klasserna borde vara tyngre belastade än de mera förmögna, eller ätt över huvud taget den totala belastningen för de fattigare borde vara större än för de mera förmögna. Alla skulle nog kunna mötas i önskan att få rättelse därutinnan, men sedan komme vi nog i tvist med varandra, när det gällde att genomföra detta önskemål.

Jag är särskilt tacksam mot herr Widell för de upplysningar han gav angående vår finansstatistikens framtid. Jag skall dock be att få till honom framställa den frågan, huruvida i dessa skattestatistiska utredningar, som vi hava att förvänta, även en belysning av *skattetrycket* på olika samhällsklasser kommer att ingå, samt huruvida förhållandet, vad statens och kommunens finanshushållning beträffar, mellan å ena sidan beskattningen och å andra sidan egen förvärvsverksamhet som inkomstkälla därvid kommer att belysas? Det synes mig viktigt att vi få klarhet härutinnan, med hänsyn till det vidare utbyggandet av vårt finanssystem.

Herr talmannen uppstod och avlägsnade sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar övertogs av herr vice talmannen.

Herr Widell: Herr vice talman! Med anledning av de frågor, som herr Steffen ställde till mig, ber jag att få nämna, att den blivande allmänna finansstatistiken kommer att så vitt möjligt fullständigt belysa statens och kommunernas inkomster, utgifter, tillgångar och skulder, sålunda även förhållandet mellan inkomster av inkomstgivande verksamhet och skatteinkomster. Vad beträffar frågan om skattetrycket i olika samhällsklasser, är den saken ju av sådan natur, att det icke årligen kan göras en utredning därom, men den statistiska kommittén har föreslagit — och jag för min del avsluter mig därtill — att det från tid till tid bör göras en sådan undersökning. Kommittén har tänkt sig, att det skulle kunna ske genom samarbete mellan statistiska centralbyrån och kommerskollegii avdelning för arbetsstatistik, d. v. s. nuvarande socialstyrelsen, och det är väl troligt, att en sådan utväg kommer att väljas. Som sagt: utredningen är avsedd att bliva i statistiskt avseende uttömmande, men naturligtvis allenast i statistiskt.

Herr Hellberg: Herr talman! Jag kan inte avhålla mig från den anmärkningen, att det förefaller mig, som om det inom denna mycket högtstående kammare — jag vill gärna instämma med den alltid milde och alltid förbindlige herr Klefbeck i det omdömet — finnes en viss brist på sinne för det komiska.

Jag har nu suttit här och hört på debatten och iakttagit, att ingen enda av talarne från högersidan — med ett undantag, till vilket jag sedan återkommer — visat den allra minsta sympati för grundtanken i motionärens förslag. Den motivering —

som jag inom parentes sagt först alldeles nyss läst — borde, tycker jag, ovillkorligen hos var och en framkalla den reflexionen, att den mängd av missförhållanden, som däri påvisas behövde utredas. Särskilt det, som motionären nyss markerat som kärnpunkten, nämligen det olika skattetrycket inom olika samhällslager, borde bli klarlagt. Skattefrågan är ju en av våra allra viktigaste frågor, och inte minst viktig är den särskilda frågan inom skattefrågan, huru skatterna trycka olika samhällsklasser. Men inte ett ord av sympati för en sådan klarläggande utredning har jag kunnat uppfatta från högersidan — med ett enda undantag, som jag nämnde. Jag har undrat, hur detta kan komma sig. Och jag har inte kunnat värja mig för den tanken — jag önskar, att jag nu kunde uttala mig lika försynt och älskvärt som herr Klefbeck — att här tryter en smula god vilja. Man vill tydligen inte hava denna sak riktigt uppredd, så att det står fram, hur det verkligen förhåller sig. Och denna, som det förefaller mig, bristande goda vilja har också tagit sig uttryck i utmålningar av de rent oöverstigliga svårigheter, som skulle möta en sådan utredning — man har t. o. m. talat om, att det skulle draga en hel mansålder, innan den kunde bliva färdig. — Ja, så hade det talats, innan herr Widell begärde ordet. Så stod han upp och först och främst betygade sin sympati för tanken i motionen, vidare förklarade, att utredningen vore möjlig, samt slutligen meddelade, att en sådan utredning verkligen är planerad — kanske påbörjad. Men ett sådant uttalande från ett av de mest kompetenta håll i kammaren efter de föregående uttalandena har inte, så vitt jag kunnat se, framkallat det minsta småleende på något högeranlete. Jag satt här och skrattade ensam, ty det fann jag verkligen högst komiskt, att efter alla utmålningar av, hur orimligt och på alla vis galet förslaget var, plötsligt få upplyst, att en utredning sådan som den föreslagna redan är påbörjad.

Efter den upplysningen vet jag inte rätt hur jag skall ställa mitt yrkande, då jag inte har klart i vad mån den påbörjade utredningen till sin omfattning kommer att sammanfalla med den i motionen begärda. Jag hade tänkt att yrka bifall till reservationen, men i det läge frågan nu kommit är det kanske överflödigt.

Herr Widell: Med anledning av herr Hellbergs yttrande ber jag endast få betona, att vad jag anförde avsåg uteslutande den statistiska sidan av den stora utredning, som motionären ifrågasatt. Beträffande den andra sidan delar jag till fullo de betänkligheter, som från många håll här uttalats.

Herr Ekman, Karl Johan: Det kan hända, att herr Hellbergs missbelåtenhet med oss beror mera därpå, att vi icke prata så mycket, utan handla, när det gäller. Jag vill blott erinra om den oerhörda utjämning av skattetrycket, som blivit

*Om oväga-
bringande av
större än-
målsenlighet i
besättningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

Om äväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.

(Forts.)

genomförd t. ex. genom det nya sättet för prästlönernas uttagande. Där har det skett en kraftigare skatteutjämning, än som kan bliva fallet genom något förslag, som blivit framställt. Vi veta ju, hurusom prästerskapet förut avlönats medelst tionde, som man fått ut av jorden huvudsakligen. Därvid har skattetrycket varit så ojämnt fördelat, att, under det man i vissa kommuner haft att betala t. ex. 60—80 öre per bevilningskrona, man i andra kommuner haft att betala ända till 8—9—10 kronor per bevilningskrona endast för prästerskapets avlöning. Detta utjämnades, såsom vi veta, på det sätt, att hädanefter ingen kommun skall bliva högre betungad än med 60 öre per bevilningskrona. Det är således en oerhört stark utjämning.

Herr Hellberg: Ja, jag satte kanske herr Widell i en litet förarglig ställning genom att så starkt sätta honom i motsats till övriga representanter för hans eget parti, det måste ju erkännas. Men jag är i alla fall fullkomligt tillfreds med den upplysning han lämnat, ty jag tror, att saken ligger så, att om man bara får de faktiska statistiska förhållandena framlagda, en del konsekvenser nog kunna dragas av dem.

Jag hade för resten tänkt, att, om man bara hade velat ställa sig en smula välvilligare till själva tanken, så, om motionären kunde anses hava gjort sig skyldig till en alltför stor omfattning i sitt krav, hade det väl varit mycket möjligt att föreslå något slags begränsning. Nu har han själv i sitt senaste anförande upplyst, att han tänkt sig, att utredningen skulle uppdelas i två etapper, och den första av dessa tycks ju tämligen sammanfalla med den av herr Widell omnämnda utredningen.

Herr Hammarström: Det förefaller mig, som om denna debatt ända till herr Hellbergs ingripande i densamma, först fullt sakligt, och jag kan icke annat än beklaga, att den sedan onekligen fått en viss partipolitisk bismak.

Här borde dock endast vara fråga om att kritiskt granska motionen och motionärens förslag. Jag tror näppeligen, att någon av oss, som gjort det, på något sätt underskattat den idealitet och den varma känsla för rättvisa i skattepolitiken, som uppbära motionärens motivering och förslag. Men detta är *en* sak, en annan är att opponera sig mot begäran om en utredning, som tyckes skola bliva lagd så, att den — för att citera den ärade motionärens egna ord — kan omfatta snart sagt allt möjligt mellan himmel och jord.

Jag fann till min förvåning, att herr Hellberg dock hade lagt märke till reservantens replik, då denne framhöll, att han tänkt sig arbetet fördelat på två etapper. Efter den upplysningen förefaller det mig, som om det näppeligen skulle funnits anledning till det inlägg herr Hellberg gjorde. Vad jag här särskilt opponerat emot det ber jag att få understryka var den oklarhet, som genomgår reservationen, jämförd med motionen.

Herr *Steffen*: Herr talman! Jag ber att få till protokollet antecknat, att, då jag efter denna debatt kommer att begära votering, det ingalunda sker därför, att jag har någon illusion om att kammaren skall bifalla min motion. Det sker, därför att det synes mig i denna debatt hava framkommit så intressanta uttalanden från olika håll, att det kan vara värdefullt för frågans framtida utveckling, att det blir klart, hurudant läget i kammaren är med avseende å de olika synpunkter, som formulerats.

*Om äväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskatningen
till stat och
kommun m. m*
(Forts.)

I viss mån har frågan kommit i annat läge genom de upplysningar vi erhållit av herr Widell beträffande de finansstatistiska utredningar, som pågå eller äro att vänta. Men herr Widell har uttryckligen påpekat, att de finanspolitiska utredningar, som jag ävenledes avser i min motion, icke ingå i det officiellt planerade arbetet. Således står det fast, att en betydelsefull del av den av mig begärda utredningen *icke* kommer till stånd genom statistiska centralbyråns arbete, sådant detta nu är planlagt.

Herr *Hellberg*: Det kunde vara överflödigt att giva något svar på den reprimand, som herr Hammarström tillåtit sig rikta mot mig. Men jag skall erinra om, att de partipolitiska synpunkterna först framfördes av en så försonlig man som herr Klefbeck. Jag var följaktligen åtminstone icke den, som började härvidlag. För övrigt skall jag tillåta mig påminna herrarna om det franska ordspråk som säger att den, som ursäktar sig, anklagar sig.

Herr *Danström*: Jag vill endast framhålla, att utskottet ingalunda förbisett den svenska skattestatistik, som redan utförts eller planlagts. Envar, som läst utskottets utlåtande, finner att där framhållits såsom ett led i en sådan utredning de finansstatistiska undersökningar, som pågå i finansdepartementet. Men vad utskottet icke kunnat vara med om, det är motionärens obestämbara projekt att vid sidan av denna och övriga fortgående utredningar på det skattepolitiska området anordna en andra »utredningarnas utredning» om allt och alla.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr vice talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr vice talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Steffen* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 2, röstar

Ja;

*Om åväga-
bringande av
större ända-
målsenlighet i
beskattningen
till stat och
kommun m. m.*

(Forts.)

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 59;

Nej — 27.

Föredrogos och hänvisades till första särskilda utskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga propositioner:

nr 227, angående användande av allmänna besparingar å riksstatsens femte huvudtitel till anskaffning av undervisningsmaterial för sjökrigsskolan m. m.; och

nr 230, angående anvisande av medel till vissa byggnadsföretag vid armén.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts under sammanträdet avlämnade nådiga propositioner:

nr 195, angående vården av blinda dövstumma och blinda sinnesslöa; samt

nr 228, angående anslag till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts under dagen avlämnade nådiga proposition nr 229, angående anslaget till pensionering av flottans befäl och underbefäl med vederlikar.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade nådiga proposition, nr 226, angående ändrade villkor för lån från odlingslånefonden.

Upplästes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Narveryd nr 3 i Östergötlands län;

nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Saxtorp nr 13 i Malmöhus län;

nr 29, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtande av lägenheter från förra militiebostället Fjärrestad nr 1 och 2 i Malmöhus län;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av visst område från förra länsmansbostället Stora Hammar nr 14 i Malmöhus län;

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronolägenheten Nykvarn nr 1, en vattenmjölkvarn, i Uppsala län;

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Sörby nr 1 i Östergötlands län;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av vissa områden från förra militiebostället Mårtenstorp nr 1 i Jönköpings län;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Vare nr 3 Västergård i Kronobergs län;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Agnäs nr 1 i Kronobergs län;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Ljungby nr 5 i Kalmar län;

nr 37, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av ett område från förra häradshövdingbostället Österarp nr 1 och 2 i Kalmar län;

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra häradshövdingbostället Hossmo nr 1 med Dunö nr 1 i Kalmar län;

nr 39, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Skramstad nr 1 m. m. i Kalmar län;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Gladsax nr 15 och Järrestad nr 17 i Kristianstads län;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Gräsma nr 1 i Kristianstads län;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Eskilstorp nr 1 i Malmöhus län;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Fjälje nr 22 i Malmöhus län;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Rågåkra nr 1 i Malmöhus län;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtande i särskilda lägenheter av förra militiebostället Eggelstad nr 10 i Malmöhus län;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av områden från förra häradshövdingbostället Henninge nr 3 och 7 i Malmöhus län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället $\frac{1}{2}$ mantal Sälelund m. m. i Göteborgs och Bohus län;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militieboställena Säm Öster nr 1 och Säm Söder nr 3 i Göteborgs och Bohus län;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Välan nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Ormo nr 1 m. m. i Göteborgs och Bohus län;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Stommen nr 1 i Älvsborgs län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Silboholm med underlydande i Skaraborgs län;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Anderstorp nr 1 i Skaraborgs län;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av det till kronoparken Västra Hillet i Skaraborgs län hörande skiftet Galjmossen;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av vissa delar av de till kronoparken Kungsskogen i Värmlands län hörande hemmanen Kungsskogen, Gräs och Sorkedalen;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronans andel i ett soldattorp å ägora till Tjugesta nr 1 och 2 i Södermanlands län;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra länsmansbostället Hummelsta nr 3 i Uppsala län;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra kronofogdebostället Eckerud eller Eckre nr 1 med Eckre nr 2 i Älvsborgs län;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Blinneberg nr 1 i Skaraborgs län;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra militiebostället Vrånghult nr 1 Kampegården i Skaraborgs län;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Hallebo nr 2 i Skaraborgs län;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Åversta nr 2 i Örebro län;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra häradshövdingbostället Bredgården nr 1 i Västmanlands län; samt

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra häradshövdingbostället Skörpinge nr 20 i Kristianstads län.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets memorial:

nr 9, i anledning av inom utskottet väckt fråga om åtgärder till tryggande av röstlängdens vid andra kammarval offentlighet; och

nr 10, i anledning av dels väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om utarbetande av förslag till sådan ändring av lagen om val till riksdagen, att deras rösträtt tryggas, som utan eget förvållande ej blivit upptagna i röstlängden, dels uppkommen fråga om åtgärder till skydd för rösträtten i sådana fall, där röstlängd förkommit;

lagutskottets utlåtande nr 12, i anledning av justitieombudsmannens framställning till riksdagen om åtgärder för större skyndsamt i fråga om inställande för häradsrätt av personer, som häkats för brott; ävensom

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 44, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående lättnader i stängelskyldighetens fullgörande;

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av förra militiebostället Ängsholmen nr 1 med Borghaga nr 1 i Stockholms län med visst undantag;

nr 46, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av en lägenhet från förra skogvaktarbostället Stora Söderby nr 3 i Stockholms län;

nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Bredevik nr 1 och 2 samt Skjunnaryd nr 1 i Jönköpings län;

nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Götetorp nr 1 jämte Götetorp nr 2, en utjord, i Kalmar län;

nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Ljung nr 1 i Göteborgs och Bohus län;

nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppåtande av lägenheter från förra militiebostället Kattarp nr 9 i Malmöhus län;

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upp-

låtande av lägenheter från förra häradsskrivarbostället Torpa nr 4 Måns Jonsgården och nr 5 Arvid Snickargården i Skaraborgs län;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från Hunnelundstorp under Visborgs kungsladugård i Gottlands län;

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Tofta nr 1 och 2 Söder- och Västergård i Kronobergs län;

nr 54, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av lägenheter från förra militiebostället Sälshög nr 7, 11 och 14 med Sälshög nr 12 i Kristianstads län;

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av en lägenhet från förra militiebostället Väster Bitterna nr 2 Kartegården i Skaraborgs län;

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande av vissa områden från förra militiebostället Long nr 3 Storegård i Skaraborgs län jämte en i ämnet väckt motion;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss, till statens domäners fond hörande kronoegendom;

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående av lägenheten Ljungebo till staden Västervik;

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till lantförsvaret av viss del av det till förra majorsbostället Gudhem nr 1—9 med Holmäng nr 1 Hulegård i Skaraborgs län hörande utskiftet Helle;

nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ålderstillägg åt vissa kronojägare;

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående eller upplåtande i vissa fall av mark från kronoegendomar;

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående nybyggnader vid det åt veterinärrättningen i Skara anslagna stadshemmanet Brogården m. m.;

nr 63, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i vad angår jordbruksärendena;

nr 64, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning och förslag i fråga om rätt att till fullgörande av skyldighet att underhålla enskild väg taga väglagningsämnen å annans mark; samt

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hingstbesiktningstvång.

Justerades tio protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,37 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.